

Oponentský posudek disertační práce

Autor práce: Mgr. Renata Žiláková

Název práce: Způsoby začlenění teorie valenční syntaxe do výuky českého jazyka na 2. stupni základní školy

Oponent práce: PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.

Předložená disertační práce Mgr. Renaty Žilákové je příspěvkem k poznání didaktické transformace a zařazení valenční syntaxe do výuky na základních a středních školách. Autorka se pouští do nelehké a nejednoznačné diskuse: valence ano, či ne. Její práce vychází ze solidního odborného zázemí, a to lingvistického i didaktického, v seznamu literatury se objevují hlavní představitelé syntaktických výzkumů, ale i didaktiky syntaxe.

V teoretických východiscích řeší autorka různé přístupy k valenční syntaxi, reflektuje její historii a proměny. Podrobně charakterizuje koncepci ve třech reprezentativních lingvistických příručkách (Mluvnice češtiny, Čeština – řeč a jazyk, Skladba spisovné češtiny), zde mi není jasné, proč se neorientovala na novější zpracování ve Skladbě češtiny. Rovněž postrádám podrobnější charakteristiku společné syntaktické monografie Bauera a Grepla. Celkově ale kapitola vykazuje (jak už jsem uvedl výše) značný přehled autorky. Proti tomu následující kapitola, věnovaná pozici skladby ve výuce, se mi jeví o něco slabší, na některých místech je vidět, že autorka tápe a dopouští se příliš obecných tvrzení, která nejsou podložena výzkumem (např.: koncepce výuky syntaxe na prvním stupni jako zdroj problémů v dalších obdobích vzdělávání – myslím, že jde spíš o konkrétní přístupy jednotlivých škol a učitelů).

V další kapitole se doktorandka věnuje analýze problematiky valence v didaktických příručkách a v učebnicích českého jazyka. Její jistá fragmentárnost je způsobena mj. tím, že právě problémům valence není ve všech didaktikách udělen náležitý prostor, nicméně ukazuje se, že většina didaktik valenci nějakým způsobem reflektuje již od osmdesátých let.

To samé ukazuje i analýza učebnic českého jazyka pro základní a střední školy: valence (a s ní související intence) v nich je nějakým způsobem zastoupena, ovšem v různé míře podle toho, jak na ni kladl důraz autorský kolektiv nebo samostatní autoři. Tato kapitola je pro mě nejméně přehledná. Nepovažuji za vhodné citovat učebnici pouze odkazem na vydavatelství, i když se tak pracovně o učebnicích, zejména při vysokoškolské výuce, mluví, v odborné práci je třeba odkazovat standardním citačním odkazem – už proto, jak upozorňuje i autorka, že

některá vydavatelství publikovala více řad učebnic různých autorů. Otázkou rovněž zůstává, zda je vhodné se snažit postihnout všechny učebnice vydané po roce 1989 – zda by nebylo vhodnější věnovat se podrobněji učebnicím, které se šířeji využívaly, resp. užívají dodnes nebo u kterých se dá předpokládat jiný větší vliv na školu.

Pátá kapitola je věnována pedagogickému konstruktivismu. Autorka pečlivě mapuje jeho pronikání na půdě pedagogiky, psychologie a didaktiky matematiky s přechodem k didaktice mateřského jazyka, resp. didaktice valenční syntaxe. Přes široký záběr a pečlivě hloubkové zpracování mám k této kapitole tři výtky.

První se týká literatury. Proč autorka nevyužívá odborných prací školícího pracoviště – na katedře českého jazyka byla publikována již řada článků a knih věnovaných konstruktivismu (Hájková, Šmejkalová, Štěpáník, Babušová)?

Druhá se týká grantu, k němuž autorka odkazuje (bez odkazu alespoň na jméno hlavní řešitelky). Ten byl již dokončen v roce 2015 a výstupem toho roku byla pátá monografie.

Třetí se týká koncepce práce: není mi zcela jasné, jak kapitola souvisí s tématem, jež doktorandka zpracovává. Mohla by se k tomu vyjádřit u obhajoby?

Vysoce ovšem oceňuji analytickou práci s texty Holubáře, Novotného a Kamiše.

Následuje výzkum zaměřený na prekoncepty žáků druhého stupně základní školy v oblasti syntaxe (formální a významová struktura věty). Autorka v šestých a devátých ročnících prováděla opakovaný výzkum, v němž zjišťovala porozumění a schopnost vyjádřit význam sloves, jejich valenční vlastnosti a užití ve výpovědích. Výzkum popsala a designovala tak, aby byl kdykoliv opakovatelný a mohl vést k případným obecnějším závěrům a tvrzením. Její vlastní vzorek jí ukázal, že žáci jsou schopni tvořit věty se slovesy s odpovídajícími valenčními pozicemi, vnímání gramatiky a sémantiky struktur se mezi šestou a devátou třídou příliš neliší, žáci se orientují ve významu i vazbách vybraných sloves.

Autorka práci píše kultivovaným odborným jazykem, nevyhnula se ovšem poměrně velkému množství překlepů a několika interpunkčním chybám.

Práci považuji přes jisté připomínky za zdařilou, splňuje podmínky kladené na doktorské disertační práce, a proto ji **doporučuji k obhajobě**.

Další náměty a připomínky k obhajobě:

Autorka práci nazvala *Způsoby začlenění teorie valenční syntaxe do výuky...*, v práci se ovšem samotným způsobům nevěnuje. Prosím, aby se tedy ke způsobům začlenění vyjádřila u obhajoby.

V textech výzkumu se objevují slovesa s nulovou valencí jako jednovalenční (sněží x vločky sněží). Jak se k zjevnému ustupování nevalenčnosti autorka staví? Nejde právě tady o projev „neznalosti“ žáků?

Jak se autorka staví k užívání a prolínání terminologie valenční a nevalenční syntaxe?

V práci se objevují odkazy na terminologickou konferenci, konanou na naší fakultě, a následnou práci terminologických skupin. Měla k dispozici výsledek práce syntaktické skupiny?

V Praze 20. května 2016

PhDr. Ladislav Janovec, Ph.D.